

Kard Aladár:

Még egyszer az orosz-ukrán háború háttéréről

A fennálló fegyveres konfliktus csupán a felszíni tünetek közé kívánczok. Amint mélyebbre szállunk a lényegesebb részek felé, a nézetkülönbségeket elhalványítják a felszíni tüneteket alapvetően felülmúló, nyilvánvaló tények. Viszont a felszíni jelenségek alapos vizsgálatához is ajánlatos a múltban tájékozódni.

Közismert tény, hogy évszázadok óta meghatározó geopolitikai törésvonal alakult ki a szárazföldi és a tengeri hatalmak között. A tellurikus hatalmak, köztük Oroszország, centralizált autoriter rendszerek, *biztonságukat területfoglalással, erős katonai* dominanciával erősítették az évszázadok során. A talasszokráciák, például Britannia, liberálisabb rendszerek, biztonságukat tengeri flottával, befolyásos szövetségekkel erősítették. Ez az ellentét az orosz politikát is nagyban meghatározta.

A történelem során történtek ugyan jámbor kísérletek a törvényszerűen keletkező konfliktusok elhárítására – legfeljebb némi halasztást elérő sikerrel. A szovjet birodalom összeomlása újabb ösztönzést adott a mindaddig reménytelennek bizonyult megoldás megvalósítására. 1994. december 5-én az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) tagországai reménykedve írták alá a Budapesti Memorandum elnevezésű többoldalú politikai nyilatkozatot. Aláírásukkal nem kötelező érvényű biztonságpolitikai ígérvényeket fogalmaztak meg annak kapcsán, hogy Ukrajna és Kazahsztán csatlakozott a nukleáris fegyverek korlátozásáról szóló atomsorompó egyezményhez. A dokumentum biztonsági garanciái Ukrajna, Fehéroroszország és Kazahsztán területi integritását vagy politikai függetlenségét érintő fenyegetés, illetve erőszak alkalmazása esetére vonatkoztak. Ukrajna ennek eredményeként 1994. és 1996 között leszerelte a világon harmadik legnagyobb számú, örökölt nukleáris fegyverarzenálját. A továbbiak során kiderült, hogy ezzel teljesült az orosz fél egyetlen célkitűzése, a történelem pedig folytatta évszázadok során kialakult, önjáró, emberi erővel nem befolyásolható fejlődését.

A posztszovjet konfliktusok sora Grúziában kezdődött. 2008. augusztus 7-én, a pekingi olimpia megnyitására időzítve, váratlan támadás érte a Dél-Oszétiában állomásozó orosz békefenntartó erőket. Georgia szerint Dél-Oszétia megtámadására a már korábban megindult orosz csapatmozgások miatt volt szükség, a támadás pillanatában az orosz hadsereg már Dél-Oszétia (azaz Georgia) területén volt. Az Európai Unió Heidi Tagliavini svájci diplomatanő által vezetett vizsgálóbizottsága 2009. szeptember 30-án kiadott hivatalos jelentése megállapította: a háborút Grúzia kezdte, az állítás előzetes orosz támadásról hamis. Nemzetközi megfigyelők szerint viszont Oroszország többek között titkosszolgálati eszközökkel provokálta ki a grúz támadást, hogy jól felkészülve lecsaphasson és elszakíthassa Dél-Oszétiát és Abháziát.

Ukrajna nyugati irányú fordulata, az „Euromajdan” ljesztően hatott Moszkvára. A két ország gazdasági, kereskedelmi, etnikai konfliktusainál jóval fontosabbak voltak a katonai, stratégiai bizonytalanságok, amelyek miatt Putyin a háború mellett döntött. Már azt is nehéz volt elfogadni, hogy a balti államok NATO-tagok lettek vagy Georgia kvázi-tagjelölt. De az ukrán elnök, a Moszkva-barát Janukovics megbuktatása és Ukrajna esetleges NATO-tagsága már végképp sok volt az oroszoknak. Ráadásul mindez úgy, hogy a fekete-tengeri orosz flotta szevasztopoli bázisának szerződése is lejárt volna 2017-ben. A hazai népszerűségéből egyébként is sokat veszítőt Putyin ezt már nem akarta megvárni. A szocsi olimpia sikeres megrendezése után és a kijevi káoszt kihasználva február 26-án a Moszkva-barát krími szakadároknak katonai segítséget nyújtott. A fegyveresek ugyan nem orosz egyenruhában harcoltak, de az orosz vezetés küldte őket. Nélkülük nem lehetett volna a „függetlenségi népszavazást” sem megrendezni. Március 16-án így a „félsziget népe a hivatalos jelentés szerint 97%-ban a kiválásra és az orosz csatlakozásra szavazott. Két nap múlva aláírták az „egyezséget”, és Krím az Orosz Föderáció részévé vált.

Ugyan az ENSZ közgyűlése a referendumot érvénytelennek tekintette, de a Biztonsági Tanácsban az orosz vétó megakadályozta, hogy bármi valóban kézzelfogható történjék Moszkvával szemben. Azért a NATO és Oroszország közti párbeszéd ezzel véget ért, a Nyugat gazdasági szankciókat léptetett életbe, amelyek máig érvényben vannak.

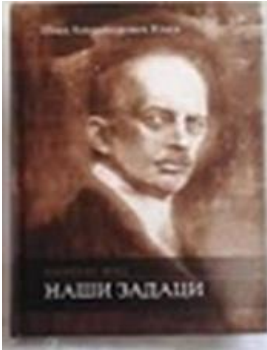
A 2014-es krími krízishelyzet kitörésekor az Egyesült Államok még jelezte, hogy az orosz beavatkozás az Ukrajnának adott garanciákat szabályozó budapesti memorandum megszegésének minősül, egyértelműen sérti Ukrajna szuverenitását és területi integritását. Ez a jelzés viszont ugyancsak gyengécskének bizonyult, különösebb hatása nem lett, pedig két hónappal a beszédben említett népszavazás hivatalos eredményhirdetése után az orosz elnök Civil Társadalmi és Emberi Jogi Tanácsának honlapjára rövid időre kikerült egy jelentés, ami szerint a részvétel 30 százalékos volt, a csatlakozást körülbelül a megjelentek fele támogatta.

Aztán a beállott csendben akadálytalanul beszivárgott, ismét felségjelzés nélküli katonák jelenlétében megrendezett népszavazás eredményeként létrejött népi demokráciákat ugyan el nem ismerték, de különösebb tiltakozás sem hangzott el, még a maláj repülőgép elpusztításakor sem. A kialakult hezitálás nyomán létrejött helyzet lassan megoldhatatlan konfliktussá terebélyesedett. A beszivárgással birtokba vett területen létrehozott népköztársaságok nyilvánvaló nosztalgiáját jól tükrözi Luhanszk állami címere.

Emberi akarat ugyan nem bizonyult képesnek a történelem fejlődésének irányítására vagy jelentősebb befolyásolására, ennek ellenére politikusok, ideológusok, elemzők seregestül ontották elméleteiket az események magyarázatára, sőt – Urambocsá’ – jövődőlésére. Az orosz nagyhatalmi politikát támogató ideológusok közül kiváltképp

sokat idézik és követik Ivan Iljin személyét és munkásságát az Orosz Konföderáció vezetői, mindenek előtt maga Putyin elnök. Iljin, aki miután erőszakos fellépést sürgetett a lenini forradalommal szemben, 1922-ben száműzetésbe vonult és írásait eredetileg olyan orosz vezetők számára szánta útmutatónak, akik majd a Szovjetunió végét követően kerülnek hatalomra. Így aztán, amikor 1991-ben a Szovjetunió porain

létrejött az Orosz Föderáció, az 1954-ben Svájcban elfeledve elhunyt szerző *Nási Zadácsi* (Feladataink) című rövid könyve új kiadásokban kezdett terjedni, sőt Putyin 2005-ben exhumáltatta a szerzőt és Moszkvában rendezett számára ünnepélyes újratemetést, amelyen személyesen mondott méltató megemlékezést. Iljin iratait, amelyek a Michigani Állami Egyetemre kerültek, Putyin 2006-ban visszaszerezte, majd az orosz parlament előtti éves, nagy jelentőségű elnöki beszédeiben – amelyeket maga írt – szívesen idézett azokból.

Mindezek olvashatók voltak a Kreml közleményeiben. 2014. elején a kormánypárt tagjai és minden orosz közszolga Iljin politikai írásainak gyűjteményét kapta a Kremltől, az orosz televízió az októberi forradalom századik évfordulójáról olyan filmmel emlékezett meg, amely Iljint erkölcsi tekintélyként mutatta be. Megjegyzendő érdekesség, hogy amikor a bolsevik titkosrendőrség, a Cseka letartóztatta, Lenin közbelépett Iljin érdekében, hogy ezzel kifejezze a filozófiája iránti csodálatát. Iljin viszont megvetette Lenin forradalmát, ugyanakkor helyeselte erőszakosságát és önkényességét.

Iljin eszmerendszere számos ideológus nézeteivel találkozott. Iljinhez hasonlóan emigrációban halt meg Nyikolaj Alekszandrovics Bergyajev, aki a bolsevikok számára is elfogadhatónak, sőt követendőnek tartotta Iljin nézeteit, hiszen ők is a jó hordozói és erőszakkal szállnak szembe a gonoszokkal (*Nyikolaj Bergyajev. Önmegismerés.* Európa Könyvkiadó, 2002.). Vlagyiszlav *Jurjevics* Szurkov, félig csecsen PR szakértő átvette Iljin érvelését, miszerint Oroszország természeténél fogva az összhang megteremtője, ezért jogában áll saját békeválságát szomszédaira erőltetni. Az állami hírügynökség rovatvezetője, Tyimofej Nyikolajevics Szergejev *cikkének tartalma az ukrán nemzet tagadásától egyenesen a népirtás felmagasztalásáig terjed.* (Tyimofej Szergejev: Что Россия должна сделать с Украиной, RIA Novosztji, 2022. április 3. Forrás: <https://ria.ru/20220403/ukraina-1781469605.html>)

Idők folyamán állandósultak az éles ellentétek a társadalmi berendezkedés különböző formáinak (szlavofilok, zapadnyikok, eurázsisták, stb.) hívei között, de egyik ideológia sem mutatott hajlandóságot Oroszország birodalmi tudatának feladására. A Nagy Péter által létrehozott *Orosz Birodalom* a tellurikus lét szükségszerű geopolitikai terméke lett.

Terjedelmes irodalom áll rendelkezésre Oroszország viselkedésének tanulmányozására. A szlavofil irányzatot, sokak mellett, a hányatott életű Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij és a bizancinista Konsztantyin Nyikolajevics Leonytyjev képviselték. A Moszkvához kötődő irányzat fő teoretikusának, Nyikolaj Jakovlevics Danyilevszkijnek (1822–1885) nagy hatású, *Oroszország és Európa* című munkája 1871-ben jelent meg. A népszerűségét veszített nyugatos (zapadnyik) irányzat magját főleg a szentpétervári értelmiség alkotta, képviselőik között megemlíthetjük a

teológus Alexej Sztepanovics Homjakovot, a magyar kényszermunkásokkal is elhíresült „Kirevszkij testvéreket”, az elszántan nyugatellenes Akszakov fivéreket és a reformer Jurij Fjodorovics Szamarint. A legnagyobb hatással azonban a hazánkban is kitüntetett Szosztavitylej Ljubov Siselina, a Bécsben és Münchenben is oktató Jurij Christopher Kofner, a budapesti CEU-n doktorált Alekszandr M. Szemjonov, a már említett Vlagyiszlav Jurjevics Szurkov és a keményvonalas volt elnök Dmitrij Anatoljevics Medvegyev adtak tanácsokat, útmutatást a putyini vezetésnek.

A jelenkori sztár-ideológusok közül nehezen követhető változékonyságot mutat az elnöki hivatal előterjesztéseiben egyre érezhetőbbé váló Dugin (Александр

Гельевич Дугин), aki 1993-ban társ-alapítója, majd 1993 és 1998 között egyik vezetője lett az ultranacionalista Nemzeti Bolsevik Pártnak (Национал-большевистская партия), amelynek mottója: „Oroszország minden, a többi semmi!” – emlékeztet: *M.A.G.A!* szlogenre.

Zászlaja egy másik, ismert nacionalista jelképre hajaz, ami erősíti azt a vélekedést, hogy az 1920-as évek „Szmenovehovci” mozgalmának szellemében megjelent „nemzeti bolsevizmus” tulajdonképpen a korai német nemzeti bolsevizmus oroszított változata. Nézete szerint a tényleges demokrácia kialakítása meghiúsítható a szuverenitásra hivatkozással (Ismerős!). 2007-ben egy bíróság szélsőséges szervezetnek nyilvánította az NBP-t, és tevékenységét betiltották az Orosz Föderációban. Ezt követően a 2010. július 10-i alapító kongresszuson a Nemzeti Bolsevik Párt korábbi tagjai új pártot hoztak létre „Másik Oroszország” néven. Dugin eurázsiai ideológiájának egyik fontos célja az összes oroszul beszélő népcsoport egyesítése egy államba. A média gyakran hivatkozik rá „Putyin agyaként”. 1980-ban aztán csatlakozott a Juzsinszkij-kör (Южнскикружок) elnevezésű avantgárd csoporthoz, akik sátánizmussal, ezoterikus náciizmussal (!) és az okkultizmus más formáival is foglalkoztak. A fenyegető katonai akcióval kapcsolatban pedig kifejtette, hogy az új Orosz Birodalom a közös ellenség ellen vívott harcban jön majd létre, az atlantizmusnak, az Egyesült Államok stratégiai ellenőrzésének, a liberális értékek uralmának elutasítása alapján. (Dugin: *A geopolitika alapjai*. Oroszország geopolitikai jövője, részletek. (Budapest Zrínyi 2004.)

Dugin 2012-ben meghívást kapott az orosz kormányzattól az ukrajnai narancsos forradalom elleni tömegtüntetésre, ahol tízezrek előtt mondott beszédet. A szöveg már nem található az interneten, de az ukrajnai forradalom elítélése, a Nyugat befolyásának bírálata, az orosz állam szuverenitásának védelme, a neo- eurázsianizmus politikai üzenetei magyarul is olvashatók. (*A negyedik politikai eszme*. Kvintesszencia Kiadó, 2017. Debrecen) Műveiben sok szempontból Ivan Iljin nézeteit követve hirdette az orosz nép messianisztikus küldetését. 25 évvel a katonai művelet megindítása előtt már kijelentette, hogy az orosz geopolitika számára Ukrajna szuverenitása olyannyira negatív jelenség, ami katonai konfliktust is könnyen kiprovokálhat (bekövetkezett!).

Magyarul olvasható még: *Eurázsiai küldetés*. Kárpátia Stúdió Kft. Budapest. 2022.

Iljin és Dugin jelenkori uralgó hatása mellett nem szabad figyelmen kívül hagyni évszázadok következetes nagyorosz ideológiai dominanciáját. Az eurázsianizmus két alapítója, Pjotr Nyikolajevics Szavickij és Nyikolaj Szergejevics Trubeckoj mellett Viktor és Maxim Zselto, a pravoszláv teológus Grigorij Florenszkij, a filozófus Lev Platonovics Karszavin, a művészet-történész Pjotr Petrovics Szuvcsinszkij, az Amerikába elszármazott Georgij Vlagyimirovics Vernadszkij és mások eszméit. Dugin és Lev Nyikolajevics Gumiljov eredményesen élesztették újra, azok máig észlelhetők a Kreml döntéseiben, beleértve a területi

terjeszkedést is. Az 1895-ben 22 800 000 km²-re terjedelmesedett Oroszország területe jelenleg 17 120 192 km². Ezt szeretnék az eurázsianisták intencióit követve Putyinék történelmi elhivatottságuknak megfelelő méretű, szárazföldi magterületté (heartland) növelni a talasszokrációk ellenében. Behemót harca Leviathánnal.

A számos nevet tartalmazó listát azért bocsátottam előre, hogy Putyin elnök 2021-ben mondott, nagyívű történelmi elemzésének hosszú időszakra visszavezethető háttérére hívjam fel a figyelmet. Mindezt nem a véleményalkotás befolyásolásának szándékával, hanem azért, hogy az évszázadokon át, geopolitikai helyzetükből fakadó következetességre hívjam fel a figyelmet. Putyin elemzésének hiteles szövege itt található: _____ (Президент России Published in sections: News, Publication date: July 12, 2021, 17:00)

Idézetek a beszédből:

„Az oroszok és az ukránok egy népet, egyetlen egészet alkotnak. Ezt már sokszor elmondtam; ez a meggyőződésem.”

„„A keleti szlávokat, vagyis a későbbi ukránokat és fehéroroszoikat ruszinoknak nevezték, a Dnyeper alsó folyásánál lévő vidék pedig a XVI. század végén kapta az *Ukrajna*, azaz a *határvidék* nevet. Az „ukrán” szó – levéltári dokumentumok alapján – eredetileg a külső határok védelmét biztosító határőrizeti személyzetre utalt.”

„A Lengyel-Litván Köztársaság felosztása után az Orosz Birodalom visszaszerezte a nyugati ősi orosz területeket, Galícia és Kárpátalja kivételével, amelyek végül az Osztrák, majd később az Osztrák-Magyar Monarchiához kerültek. Ugyanekkor a lengyel elit és a kisorosz értelmiség egyes tagjai körében felmerült és teret hódított az oroszoktól elkülönülő ukrán népről alkotott elképzelés. Ennek nem volt, és **nem is lehetett történelmi alapja**, ezért a következtetések a legkülönfélébb kitalált tévhiteken alapultak. Ez magában foglalta azokat az állításokat is, hogy az ukránok

egyáltalán nem szlávok, vagy éppen ellenkezőleg, hogy az ukránok igazi szlávok, míg az oroszok, vagyis a *moszkoviták* nem.”

„Hadd hangsúlyozzam, hogy az elmúlt években Oroszország és Ukrajna között kialakult választófalat nagy közös szerencsétlenségnek, tragédiának tartom. Ez *elsősorban a saját hibáink* következménye, amelyeket különböző időpontokban követtünk el. De ez azoknak az erőknek a szándékos erőfeszítéseinek is az eredménye, amelyek mindig is az egységünk aláadására törekedtek.”

„Egyébként Ukrajna sem alá nem írta, sem nem ratifikálta az 1993-ban elfogadott FÁK Alapokmányt. 1945 nyarán pedig, ahogy a Pravda újság is beszámolt róla, bejelentették Kárpátalja történelmi újraegyesítését ősi hazájával – Ukrajnával”.

„Ukrajna ma Európa legszegényebb országa. Lényegében az ukrán elit úgy döntött, hogy országuk függetlenségét a múlt tagadásával igazolja. Elkezdtek mitizálni és átírni a történelmet, eltörölve mindent, ami összeköt minket, Ukrajna Orosz Birodalomhoz és a Szovjetunióhoz való tartozását megszállásként emlegetve. A kollektivizálás és az 1930-as évek eleji éhínség közös tragédiáját az ukrán nép népiábrázolásokként ábrázolták.”

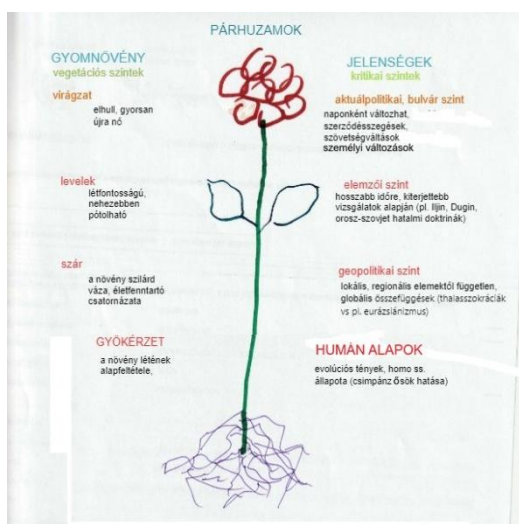
„Lengyel-osztrák ideológusok régóta tartó munkájára támaszkodtak egy „moszkva-ellenes Rusz” létrehozásában. Ausztria-Magyarország alatt a *történelmileg orosz földeket* könyörtelenül kizsákmányolták, és azok maradtak a legszegényebbek. A legundorítóbb az egészben az, hogy az ukrainai oroszokat nemcsak arra kényszerítik, hogy megtagadják gyökereiket, őseik generációit, hanem arra is, hogy elhiggyék, Oroszország az ellenségük.”

„Ukránok milliói utasították el az Oroszország-ellenes tervet. A krími és szevasztopoli oroszok meghozták történelmi döntésüket. „Egy *Oroszország-ellenes* rendszert soha nem fogunk elfogadni.”

Meggyőződésem, hogy Ukrajna valódi szuverenitása csak Oroszországgal partnerségben lehetséges. Együtt mindig is sokszor erősebbek és sikeresebbek voltunk, és leszünk is. **Végül is egy nép vagyunk.**”

Az idézetek remélhetően a teljes szöveg elolvasására készítetnek, ami az előzményekkel együtt nyilvánvalóvá tette, hogy a fegyveres terjeszkedés megindításának csak az időpontja volt bizonytalan. Ebben az időszakban sejjik fel München 1938 emlékezete: valóban nem lehetett felismerni a területszerző hódítás előkészületeit? Azt is nehéz megítélni, hogy a végül is hiú reményeket ébresztő memorandumot követő eseményeket hogyan lehetett volna befolyásolni,

mindenesetre jelen állapotában már teljesen reménytelennek tűnik bármiféle békés megoldás és riasztóan jelenik meg a müncheni párhuzam folytatásának rémképe. Aki pedig hisz a területátengedés fejében elérhető megbékélésben, azoknak ajánlom az Iljin-Putyin életmű figyelmesebb átolvasát.

Az ideológusok és politikusok megnyilvánulásai, nyilatkozatok, szerződések és szerződészegések, akciók mind felületi jelenségek, amint a gyomnövény szirmai sem létfontosságú, könnyen helyettesíthető részek. Lényegesebbek a nagyobb hatású

elemek, mint a levelek, témánk esetében az elkerülhetetlen geopolitikai adottságok. Da a mindent meghatározó gyökérszet a hivalkodó *sapiens* jelzővel felruházott ember, aki természettől örökölt (Istenadta) rendkívüli képességeit ellenállhatatlan hatékonysággal fordítja saját fajának kiirtására – **sárányfog vetemény**.

Filmajánló, *A széles körben tapssal fogadott filmben Jeremy Irons zseniális alakítást nyújt Neville Chamberlain szerepében. Eredeti cím: Munich - The Edge of War. 2021-ben bemutatott brit-német filmthriller, amelyet Christian Schwochow rendezett, Robert Harris München című regénye alapján.*

Buda, 2026 március